

**Зборник саопштења у изводу
ПРЕТПОСТАВКЕ ОПТИМАЛНЕ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ
КОНЦЕПТА ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ
У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ**

**Приредили:
Вељко Благојевић, Драган Станар**

Зборник саопштења у изводу

Научни скуп

**ПРЕТПОСТАВКЕ ОПТИМАЛНЕ
ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ КОНЦЕПТА ТОТАЛНЕ
ОДБРАНЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ**

Београд, 19. март 2026.

Приредили:

др Вељко Благојевић

др Драган Станар

Београд, 2026.

Зборник саопштења у изводу
ПРЕТПОСТАВКЕ ОПТИМАЛНЕ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ КОНЦЕПТА ТОТАЛНЕ
ОДБРАНЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ
DOI: <https://doi.org/10.46793/7067.371.7VB>

Издавачи

Институт за међународну политику и привреду, Београд
Институт за стратегијска истраживања, Београд

За издавача:

др Гордана Мишев, вршилац дужности директора
Института за међународну политику и привреду, Београд

Уредници:

др Вељко Благојевић, виши научни сарадник,
Институт за међународну политику и привреду, Београд
др Драган Станар, професор, Универзитет одбране
– Институт за стратегијска истраживања, Београд

Рецензенти:

др Стеван Недељковић, ванредни професор,
Универзитет у Београду, Факултет политичких наука
др Милован Суботић, виши научни сарадник,
Институт за стратегијска истраживања
др Небојша Вуковић, научни сарадник,
Институт за међународну политику и привреду

Техничка обрада:

Сања Баловић

Тираж: 50 примерака

Штампа (ЦД):

Институт за међународну политику и привреду, Београд

ISBN 978-86-7067-371-7

Научни одбор:

др Гордана Мишев,
директор Института за међународну политику и привреду
др Драган Станар, директор Института за стратегијска истраживања
пуковник др Срђан Благојевић, Института за стратегијска истраживања
пуковник др Срђан Старчевић, Ректорат Универзитета одбране
др Вељко Благојевић, виши научни сарадник, Институт за
међународну политику и привреду
др Душан Пророковић, виши научни сарадник, Институт за
међународну политику и привреду
др Наташа Станојевић, виши научни сарадник, Институт за
међународну политику и привреду
др Владимир Ајзенхамер, Универзитет у Београду – Факултет
безбедности
др Петар Станојевић, Универзитет у Београду – Факултет безбедности
др Милан Игрутиновић, научни сарадник, Институт за европске
студије

Организациони одбор:

Никола Прерадовић, Институт за стратегијска истраживања
Александар Богићевић, Институт за стратегијска истраживања
Анђелија Ђукић, Институт за стратегијска истраживања

Садржај

РАЗУМЕВАЊЕ ОДВРАЋАЈУЋЕ УЛОГЕ ЦИВИЛНЕ КОМПОНЕНТЕ ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ: ТЕОРИЈСКИ ОКВИР И СЛУЧАЈ СРБИЈЕ Милан Игрутиновић	11
КАКО ДО ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ? Петар Станојевић	12
ЕКОНОМСКА ОТПОРНОСТ У КОНЦЕПТУ ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ Наташа Станојевић	14
ИЗАЗОВИ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ КОНЦЕПТА ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ Вангел Милковски	15
ЕТИЧКА ДИМЕНЗИЈА КОНЦЕПТА ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ Драган Станар	17
ИЗМЕЂУ RAND-А И РУБИКОНА: ЦИВИЛНИ ЕКСПЕРТИЗА У СИСТЕМУ ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ Владимир Ајзенхамер	18
СТРАТЕШКА ЛОГИКА ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ У ДОБУ ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ: АЛГОРИТАМСКА ОТПОРНОСТ Александар М. Павић	21
ПЕРЦЕПЦИЈА СТРАТЕШКОГ ОКРУЖЕЊА И ТОТАЛНА ОДБРАНА Никола Прерадовић	23
(НЕ)МОГУЋА МИСИЈА: ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА КОНЦЕПТА ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ НА ЛОКАЛНОМ НИВОУ Михајло Копања	25

УЛОГА ПОЛИТИЧКИХ НАУКА У КОНЦЕПТУ ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ Марија Ђорић	27
КОМПЛЕМЕНТАРНОСТ КОНЦЕПТА ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ И КОНЦЕПТА ДРУШТВЕНЕ ОТПОРНОСТИ Милош Р. Миленковић	28
САВРЕМЕНИ ИЗАЗОВИ САЈБЕР ПРОСТОРА У ОКВИРУ ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ: АНАЛИЗА МЕЂУНАРОДНИХ ПРАКСИ И ПОТЕНЦИЈАЛ ПРИМЕНЕ У СРБИЈИ Александар Богићевић	30
САЈБЕР ОТПОРНОСТ КАО СТРАТЕШКА ОБАВЕЗА У КОНЦЕПТУ ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ Дејан Вулетић	32
ВЕЛИКА СТРАТЕГИЈА У ОСНОВИ КОНЦЕПТА ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ Милинко С. Врачар	34
ЗНАЧАЈ ПСИХОЛОШКЕ ДИМЕНЗИЈЕ ОТПОРНОСТИ У ОКВИРУ КОНЦЕПТА ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ Урош Миљковић	36
ИСТОРИЈСКИ КОНТЕКСТ РАЗВОЈА КОНЦЕПТА ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ У ЈУГОСЛАВИЈИ Татјана Милошевић	38
ГЕРИЛСКО РАТОВАЊЕ КАО ДЕО СРПСКЕ ВОЈНЕ ДОКТРИНЕ 1848-1918. ГОДИНЕ Далибор Денда	40
КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЈА (ТОТАЛНЕ) ОДБРАНЕ КАО ОСНОВ СТРАТЕГИЈСКО-ДОКТРИНАРНОГ УРЕЂЕЊА СИСТЕМА ОДБРАНЕ Срђан Благојевић	41

МОГУЋНОСТИ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ ИСКУСТАВА ЕВРОПСКИХ ДРЖАВА НА РАЗВОЈ СИСТЕМА ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ Анђелија Ђукић	43
КОГНИТИВНА БЕЗБЕДНОСТ У КОНЦЕПТУ ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ Душан Пророковић	45
КОНЦЕПТ СТРАТЕШКИХ КОМУНИКАЦИЈА КАО НУЖАН УСЛОВ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ КОНЦЕПТА ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ У СРБИЈИ Вељко Благојевић	46

РАЗУМЕВАЊЕ ОДВРАЋАЈУЋЕ УЛОГЕ ЦИВИЛНЕ КОМПОНЕНТЕ ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ: ТЕОРИЈСКИ ОКВИР И СЛУЧАЈ СРБИЈЕ*

Милан Игрутиновић**

Институт за европске студије, Београд

Сажетак

Полазећи од анализе релевантних државних докумената о политици одбране и концепту тоталне одбране у примени у Србији, рад треба да допринесе бољем разумевању фактора одвраћања који има цивилна компонента тоталне одбране. У раду се поставља теоријска основа на трагу одређена која је недавно поставио Видер (James Wither) у својим анализама доктринарних поставки концепата тоталне одбране неколицине земаља на Балтику, и „сведруштвеност“ приступа одбрани који су анализирали Берндсон (Joakim Berndtsson), Фиала (Otto Fiala) и други, а у којима се подразумева да цивилна компонента има и одвраћајућу улогу према спољашњим агресивним актерима, без обзира на то да ли су државни документи ту улогу препознали. Досадашњи државни документи Србије, од важећих Стратегије националне безбедности (2019) и Стратегије одбране (2019), преко Беле књиге одбране (2023) и Концепта тоталне одбране (2024) нису јасно препознали ту улогу. Даље, у расправи ће рад представити неке основе за функционално разумевање релевантних друштвених процеса, у светлу процене безбедности земље, а са тачке њихове одвраћајуће функције према изворима изазова, ризика и претњи. У коначници, рад би требало да помогне даљој оптимизацији политике одбране у примени концепта тоталне одбране.

Кључне речи: Србија, тотална одбрана, одвраћање, цивилна одбрана.

---

* Овај рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта „Претпоставке оптималне имплементације концепта тоталне одбране у Републици Србији“ (ИСИ/ДХ/1/26-28), који финансира Министарство одбране Републике Србије, а реализује Институт за стратегијска истраживања Универзитета одбране у Београду.

** E-mail: milan.igrutinovic@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-7487-518X>

КАКО ДО ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ?*

Петар Станојевић**

Универзитет у Београду – Факултет безбедности

САЖЕТАК

Тотална одбрана је концепт, који према „Сингапурској“ дефиницији укључује војну, цивилну, економску, социјалну, психолошку и дигиталну одбрану ради заштите државе, управо представља једини могући одговор малих земаља на безбедносне изазове будућности. Морају се интегрисати сви инструменти националне моћи, војна сила, економија, цивилна заштита, информациони и политички ресурси ради одвраћања, одбране и опстанка државе.

Организације попут војске, полиције, цивилне заштите, ватрогасаца, безбедносних служби, здравственог система итд., главни су корисници националних ресурса и капацитета у случају ратова и свих врста криза. Задовољавање њихових потреба, у случају Србије (или било које мање земље у кризама/сукобима), немогуће је одвојити од задовољавања свих потреба становништва и привреде земље. Треба имати у виду да су домаћа производња, капацитети, залихе и инфраструктура најпоузданији извор обезбеђења потреба, што се изнова показује.

Србија је напуштањем југословенског концепта Општенародне одбране изгубила механизме и могућности да организује и припреми тоталну одбрану у њеном потпуном обиму. Неке функције и елементи система су сачувани кроз усвајање нових прописа или задржавањем старих, али интегрисани систем више не постоји. Примера ради, у Србији је донето, што важећих, што не важећих, између 80 и 120 различитих стратегија у различитим секторима, а око 60 закона третира, барем делимично, неке аспекте безбедности и поступање у ратним и кризним ситуацијама. Ово је важно и из разлога промена у власничкој структури које се нису у свим случајевима одиграле на начин да обезбеђују континуитет производње

---

* Овај рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта „Претпоставке оптималне имплементације концепта тоталне одбране у Републици Србији“ (ИСИ/ДХ/1/26-28), који финансира Министарство одбране Републике Србије, а реализује Институт за стратегијска истраживања Универзитета одбране у Београду.

** E-mail: petstano45@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-6052-846X>.

критичних материјала и опреме, а увеле су, у социјализму, мало позната стања банкрота и стечаја при којима предузећа остају без радника и опреме, па тиме и без сврхе у систему одбране.

Као и свако управљање, и управљање тоталном одбраном подразумева планирање, организовање, додељивање задатака (командовање), координацију и контролу. Анализом постојећих прописа, а посебно процеса планирања, дошло се до закључака који указују на непостојање јасне расподеле надлежности, обједињеног или координираног планирања, па тиме ни могућности ефективне и припреме и управљања чиме се не доприноси отпорности система. Не постоји централни орган управљања, па је самим том и управљање немогуће. Пракса доношења и имплементације постојећих стратегија говори да не постоје јасни циљеви, да је међусекторска координација на ниском нивоу и да постоје мањкавости у праћењу и реализацији истих. Управљање Тоталном одбраном је могуће једино ако се формира кординационо или управно тело за планирање и припрему на нивоу Владе или се та координациона и стручна улога са посебним пренетим овлашћењима да Министарству одбране које једино располаже са свим ресурсима и капацитетима на целој територији земље. Једино решење које би дало ефекте, у овом случају, је доношење посебног Закона о Тоталној одбрани. Сврха овог закона би била да се успостави јединствени орган за управљање на нивоу Валаде, да се пропишу методологије планирања и обавезе свих субјеката и да се створи механизам преко ког би се у све стартегије и друге прописе имплементирали захтеви система Тоталне одбране. На пример, један од захтева би могао да буде да се у стратегију енергетике унесе да Србија мора да обезбеди довољно електричне енергије из сопствених извора (односно да не постоји зависност од увоза), да резерве гаса буду на нивоу нпр. три месеца средње потрошње, а резерве горива на нивоу највиших резерви у земљама ЕУ. Сличне захтеве би требало поставити у свим областима друштва, јер све морају дати допринос одбрани која је данас вишедимензионална. Овај Закон би имао свој пандан Закону о „Ратној производњи“ у САД којим се целокупни ресурси на територији могу ставити у сврху савладавања криза. Развој наменског информационог система би додатно допринело ефикасности управљања.

Кључне речи: тотална одбрана, управљање, организација.

ЕКОНОМСКА ОТПОРНОСТ У КОНЦЕПТУ ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ*

Наташа Станојевић**

Институт за међународну политику и привреду, Београд

САЖЕТАК

Економска димензија концепта тоталне одбране усмерена је на отпорност као способност државе да очува континуитет критичних функција, апсорбује поремећаје и обезбеди прилагођавање и опоравак. Отпорност је функционална допуна безбедносног аспекта који је превасходно оријентисан на отпор у смислу непосредног супротстављања претњама. Полазна теза рада јесте да војни аспект одбране не може деловати као аутономан систем, јер његова оперативност, мобилност и трајност зависе од тога да ли економски подсистеми обезбеђују снабдевање, инфраструктурну проходност, производну, финансијску и спољнотрговинску подршку у условима поремећаја.

Најчешће занемарена, а у условима кризе пресудна, јесте улога финансијског система, индустријске и технолошке базе и спољне трговине. Финансијска отпорност одређује способност државе да очува платни промет, ликвидност, приступ девизним средствима и фискални простор за повећање расхода у кризи. Индустријска и технолошка база обезбеђује континуитет производње, ремонт и адаптацију у условима ограниченог увоза, технологија и сервисних канала. Отпорност спољне трговине одређује да ли се могу очувати или преусмерити канали увоза критичних добара и инпута када редовни спољноекономски токови постану прекинути или отежани.

Економски аспект КТО није пратећи елемент одбране, већ оперативни услов њене издржљивости и способност да се војни отпор одржи у времену, под ограничењима и уз ескалацију потреба.

Кључне речи: тотална одбрана, економска отпорност, финансијски систем.

---

* Овај рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта „Претпоставке оптималне имплементације концепта тоталне одбране у Републици Србији” (ИСИ/ДХ/1/26-28), који финансира Министарство одбране Републике Србије, а реализује Институт за стратегијска истраживања Универзитета одбране у Београду.

** E-mail: natasa.stanojevic@diplomacy.bg.ac.rs; <https://orcid.org/0000-0001-5584-1040>.

ИЗАЗОВИ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ КОНЦЕПТА ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ*

Вангел Милковски**

Универзитет одбране – Школа националне одбране

САЖЕТАК

Предмет овога рада односи се на испитивање најважнијих изазова имплементације концепта тоталне одбране као основе за пројектовање система одбране у функцији стратешког одвраћања Републике Србије. Концепт тоталне одбране није новина и његова имплементација, од настанка до актуелних геополитичких превирања, носи одређене изазове. У складу са наведеним, поставља се питање: који су најважнији изазови имплементације концепта тоталне одбране у постојећем комплексном, неизвесном и непредвидивом стратегијском окружењу.

Имплементација концепта тоталне одбране у измењеним и околностима носи организационе, културолошке и финансијске изазове. Организациони изазови огледају се у захтеву дефинисања места и улоге различитих актера, њиховој координацији и управљању на националном нивоу. Различити актери имају различиту перцепцију о решавању кризних ситуација у миру и рату, различиту унутрашњу организацију и процедуре деловања. Културолошки изазови су повезани са разноликошћу организација и институција и њиховим организационим културама. Финансијски изазови су видљиви у покушају избегавања дуплирања трошкова и развоја истих или сличних способности код различитих организација и институција.

Полазиште у овом раду представља став да основне идеје концепта тоталне одбране треба имплементирати по основним постулатима модела управљања променама у организацији. Основни постулати модела управљања промена обезбеђују идентификовање покретача, извора отпора променама, стварање осећаја хитности и потребе за

---

* Овај рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта „Претпоставке оптималне имплементације концепта тоталне одбране у Републици Србији” (ИСИ/ДХ/1/26-28), који финансира Министарство одбране Републике Србије, а реализује Институт за стратегијска истраживања Универзитета одбране у Београду.

** E-mail: vmilkovski@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-6052-846X>.

променама и дефинисање носилаца тих промена. Поред наведеног, модел управљања променама обухвата и врло важан аспект промене организационе културе без чије промене уложени напор неће дати очекиване резултате који се огледају у системској интеграцији и здруженом деловању војних и невојних инструмената националне моћи у свим димензијама окружења ради достизања циљева одбране.

У теоријско - методолошком приступу коришћена је теоријска анализа и компарација изазова имплементације концепата тоталне одбране у различитим историјским и геополитичким условима, као и примена одговарајућег модела управљања променама који може олакшати превазилажење наведених изазова.

Кључне речи: систем, одбрана, концепт, тотална одбрана, стратегија.

ЕТИЧКА ДИМЕНЗИЈА КОНЦЕПТА ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ*

Драган Станар**

Универзитет одбране – Институт за стратегијска истраживања

САЖЕТАК

Концепт тоталне одбране, као званично усвојено стратегијско определење Републике Србије, прожет је мноштвом различитих, хетерогених, комплексних, али су суштини комплементарних димензија. Аутор настоји да истражи примарно етичку димензију овог концепта у контексту дубљих импликација његове имплементације посматрајући исту кроз свеобухватну временску перспективу у којој се реализује одбрана – период одвраћања и припреме за рат, период ратних дејстава и период по завршетку рата. У сваком од наведених временских периода јављају се одређене, недовољно истражене и тек делимично објашњене, импликације примене концепта тоталне одбране које испостављају озбиљне нормативне, правне, организационе, структуралне, а коначно и моралне проблеме пред читав спектар надлежних институција и органа Републике Србије који су одговорни за њихово разрешавање. Поред дефинисања и одређивања различитих импликација примене концепта тоталне одбране у етичкој сфери, аутор дефинише и саме надлежне институције и органе те предлаже и одређене мере које је неопходно предузети како би се негативне импликације благовремено ублажиле или у потпуности разрешиле. Аутор закључује да је, у складу са свеобухватном и „тоталном“ природом концепта тоталне одбране, у његовој примени у сваком наведеном периоду неопходна синергија и садејство великог броја институција, сектора и сфера државе, а не само Министарства одбране Републике Србије, како би се створили предуслови не само за оптималну имплементацију овог концепта, већ коначно и за његову оптималну успешност, како у одвраћању тако и у потенцијалном будућем оружаном сукобу.

Кључне речи: концепт тоталне одбране, одвраћање, оружани сукоб, рат, етика, морал.

---

* Овај рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта „Претпоставке оптималне имплементације концепта тоталне одбране у Републици Србији“ (ИСИ/ДХ/1/26-28), који финансира Министарство одбране Републике Србије, а реализује Институт за стратегијска истраживања Универзитета одбране у Београду.

** E-mail: dragan.stanar@va.mod.gov.rs. <https://orcid.org/0000-0003-0759-5652>.

ИЗМЕЋУ RAND-А И РУБИКОНА: ЦИВИЛНИ ЕКСПЕРТИЗА У СИСТЕМУ ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ*

Владимир Ајзенхамер**

Универзитет у Београду – Факултет безбедности

САЖЕТАК

Савремени модели одбране, нарочито они засновани на концепту тоталне одбране, полазе од претпоставке да безбедност државе више није искључиво домен војних структура, већ резултат координисаног деловања читавог друштва. У таквим моделима, поред војске, значајну улогу имају цивилне институције, научноистраживачки центри, индустрија, технолошки сектор и академска заједница. Овакав приступ произилази из савремених безбедносних изазова који обухватају технолошку конкуренцију, хибридне претње, информационе операције, сајбер домен и потребу за брзим иновацијама. У тим условима, ослањање искључиво на војне структуре показује се као недовољно, јер савремени безбедносни изазови превазилазе традиционалне институционалне и организационе оквире. У том контексту, Република Србија би требало да систематски и институционално ојача укључивање цивила у послове одбране, ослањајући се на постојеће проверене моделе. Два посебно репрезентативна примера представљају амерички и руски модел укључивања, који, иако различити, показују висок степен ефикасности у интеграцији цивилног сектора у безбедносни систем.

Амерички модел заснива се на развијеној мрежи цивилних аналитичких институција које активно учествују у формулисању одбрамбене политике и развоју војних капацитета. У овом систему могу се издвојити три кључна нивоа. Први чине такозвани „core think tankови“, попут RAND-а (Research and Development Corporation) или CNA

---

* Овај рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта „Претпоставке оптималне имплементације концепта тоталне одбране у Републици Србији“ (ИСИ/ДХ/1/26-28), који финансира Министарство одбране Републике Србије, а реализује Институт за стратегијска истраживања Универзитета одбране у Београду.

** E-mail: ajzenhamer@fb.bg.ac.rs, <https://orcid.org/0000-0002-5452-6898>.

Corporation (некада Center for Naval Analyses), који функционишу као институционализовани аналитички партнери америчке војске. Ове организације раде директно за Министарство одбране, учествују у изради стратегијских докумената, анализи будућих конфликта и развоју војних концепата. Други ниво чине think tankови са снажним институционалним и финансијским везама са државом и одбрамбеним сектором, који обликују стратегијски дискурс и формулишу препоруке за доносиоце одлука. Трећи елемент представља такозвани „revolving door“ механизам, односно кружну циркулацију кадрова између војске, државних институција и аналитичких организација. Овај механизам омогућава континуитет знања, брз пренос искустава и интеграцију цивилних експертиза у процес доношења одлука.

Посебно је важно нагласити да овакав модел подразумева и одређени степен приступа поверљивим подацима за цивилне експерте. Такав приступ регулисан је строгим процедурама безбедносне провере, обавезом чувања државне тајне и кривичном одговорношћу у случају злоупотребе. Управо овај контролисани приступ поверљивим информацијама омогућава цивилним аналитичарима да дају релевантне и применљиве препоруке, а не искључиво академске или теоријске анализе.

Са друге стране, руски модел показује другачији, али подједнако интересантан приступ интеграцији цивилних капацитета у систем одбране. Русија је развила читав низ институционалних решења која повезују цивилни научно-технолошки потенцијал са војним потребама. Један од примера представља систем затворених административно-територијалних јединица (ЗАТО), у којима се налазе индустријска и научна постројења повезана са развојем напредних војних технологија, уз посебан режим безбедности и заштите државних тајни. Овај модел омогућава блиску сарадњу цивилних научника, индустрије и војске у контролисаном безбедносном окружењу. Поред тога, Русија развија и специјализоване институције попут центра „Рубикон“, који интегрише борбене операције, научна истраживања и обуку кадрова у јединствен систем, чиме се цивилне иновације директно примењују у војном контексту. Такође, образовни центар „Сиријус“ и иновациони комплекс „Сколково“ представљају примере шире државне стратегије која укључује цивилни научни и технолошки потенцијал у развој националне безбедности и одбрамбених капацитета.

У оба модела, кључна заједничка карактеристика јесте институционализована сарадња између цивилног и војног сектора, као

и постојање механизма који омогућавају цивилима контролисани приступ осетљивим информацијама. Србија би, стога, требало да развије сопствени хибридни модел који би укључивао цивилне аналитичке центре, универзитете, технолошке стартапове и индустрију у послове одбране. Такав приступ не би само повећао капацитете система одбране, већ би допринео и развоју домаће науке, технологије и индустрије, чиме би се ојачала укупна отпорност државе на савремене безбедносне изазове.

Кључне речи: тотална одбрана, цивилно-војна сарадња, цивилна експертиза, think tank.

СТРАТЕШКА ЛОГИКА ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ У ДОБУ ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ: АЛГОРИТАМСКА ОТПОРНОСТ*

Александар М. Павић**

Универзитет одбране – Војна Академија

САЖЕТАК

Савремено безбедносно окружење поставља нове захтеве пред концепт тоталне одбране. Традиционални модели цивилно-војне интеграције, који су функционисали у периодима директне агресије, данас нису довољни за одговоре на мултидомске претње, хибридне операције, сајбер нападе и дезинформационе кампање. Овај рад полази од теоријске основе тоталне одбране, комбиноване са концептима отпорности и еластичности (*resistance i resilience*), мултидоменског ратовања и теорије комплексности, како би се сагледала улога вештачке интелигенције као структурног фактора трансформације система националне безбедности. Компаративна анализа Балтичких и Скандинавских држава показује да интеграција вештачке интелигенције омогућава предиктивно управљање ризицима, аутоматизовану детекцију претњи и проактивну стабилизацију институција. Државе попут Естоније развиле су модел дистрибуиране отпорности (*distributed resilience*), где се цивилни сектор, критична инфраструктура и информационо-комуникациони системи интегрисано повезују са одбрамбеним капацитетима. Шведска и Финска демонстрирају еволуцију од традиционалног цивилно-војног модела ка тоталној одбрани 2.0, где стратешка логика укључује мултидоменско планирање, технолошке капацитете и друштвену мобилизацију. На основу ових искустава, рад предлаже модел за Србију који интегрише три нивоа трансформације: **структурни ниво**, који оптимизује институционалну архитектуру и правни оквир; **функционални ниво**,

---

* Овај рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта „Претпоставке оптималне имплементације концепта тоталне одбране у Републици Србији” (ИСИ/ДХ/1/26-28), који финансира Министарство одбране Републике Србије, а реализује Институт за стратегијска истраживања Универзитета одбране у Београду.

** E-mail: aleksandar.pavic@mod.gov.rs, ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-6737-0094>.

који омогућава примену алгоритамских и предиктивних капацитета за управљање ризицима у реалном времену; и **друштвени ниво**, који развија кохезију, поверење у институције и отпорност грађана на информационо ратовање. Такав модел омогућава формирање интегрисаног система алгоритамске отпорности, где вештачка интелигенција не служи само као технолошки алат, већ постаје темељ стратешке логике и катализатор адаптивног одговора. Закључци рада указују да концепт тоталне одбране у добу вештачке интелигенције захтева холистички приступ: од комбинације политичких, економских, војних и технолошких капацитета, преко институционалне координације и нормативне регулативе, до активног ангажовања друштва. Предложени приступ омогућава Србији да развије проактивни, динамички и интегрисани систем безбедности, способан да предвиди, апсорбује и адаптира се на савремене мултидомске претње. Истовремено, рад наглашава потребу за регулативним оквиром и етичком применом вештачке интелигенције, како би се избегле рањивости као што су алгоритамска пристрасност или зависност од непоузданих података. Интеграција вештачке интелигенције у концепт тоталне одбране 2.0 трансформише стратегијско планирање и оперативни модел, омогућавајући одржив и адаптиван одговор на комплексне изазове. Тиме се ствара нова парадигмска основа националне одбране, у којој алгоритамска отпорност постаје кључна компонента стратешке логике, а друштво и институције функционишу као кохерентан систем спреман за савремене безбедносне изазове.

Кључне речи: тотална одбрана 2.0, вештачка интелигенција, стратешка логика, алгоритамска отпорност, национална безбедност.

ПЕРЦЕПЦИЈА СТРАТЕШКОГ ОКРУЖЕЊА И ТОТАЛНА ОДБРАНА *

Никола Прерадовић**

Универзитет одбране – Институт за стратегијска истраживања

Сажетак

Један од најзначајнијих спољнополитичких предуслова успешне имплементације концепта тоталне одбране је адекватна перцепција стратешког окружења. Говорити о тоталној одбрани без одговора на питање од кога и/или чега се бранимо је бесмислено. У том контексту примена овог концепта захтева јасно дефинисање кључних изазова, ризика и претњи са којима се држава суочава, као и њихово систематско разматрање у најважнијим стратешким документима. У раду се кроз компаративну анализу стратегија националне безбедности Аустрије, Швајцарске и Србије испитује начин на који војно неутралне државе сагледавају своје стратешко окружење и како те перцепције утичу на обликовање концепта тоталне одбране. Уочава се да све три стратегије деле сличан аналитички оквир који обухвата промене глобалног поретка, ривалство великих сила и низ вишедимензионалних претњи, које укључују миграције, сајбер нападе, тероризам, пандемије и климатске кризе. Међутим, у садржинском делу анализе присутне су одређене разлике. Док Аустрија и Швајцарска, посебно наглашавају руску претњу и системске изазове узроковане ривалством на релацији САД-Кина, Србија, приступа опрезније, стављајући у први план регионалну стабилност, неутралност и очување суверенитета. Ове разлике су одраз како геополитичког положаја и спољнополитичке оријентације, тако и периода усвајања стратешких докумената, који варира од 2019. у Србији, преко 2024. у Аустрији до 2026. године у Швајцарској. Чињеница да је последња званична перцепција стратешког окружења Србије усвојена пре промена узрокованих

---

* Овај рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта „Претпоставке оптималне имплементације концепта тоталне одбране у Републици Србији” (ИСИ/ДХ/1/26-28), који финансира Министарство одбране Републике Србије, а реализује Институт за стратегијска истраживања Универзитета одбране у Београду.

** E-mail: nikola.preradovic@mod.gov.rs ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-9571-4258>.

ратовима у Украјини и на Блиском истоку, сугерише да је потребно освежавање списка изазова, ризика и претњи. Управо ће од адекватне перцепције стратешког окружења и зависити успешна имплементација концепта тоталне одбране у свету који се из неупитне униполарности креће ка изразито неуравнотеженој мултиполарности.

Кључне речи: Тотална одбрана, стратешко окружење, Србија, Аустрија, Швајцарска.

(НЕ)МОГУЋА МИСИЈА: ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА КОНЦЕПТА ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ НА ЛОКАЛНОМ НИВОУ*

Михајло Копанџа**

Универзитет у Београду – Факултет безбедности

САЖЕТАК

Имплементација концепта тоталне одбране претпоставља укљученост свих друштвених снага у процесу одбране. И у академском и практично политичком смислу фокус имплементације концепта тоталне одбране најчешће лежи на највишим државним нивоима – министарствима, оружаним снагама, великим привредним системима. Али, систем одбране укључује мноштво других институција и актера чији активан и адекватан допринос је кључан не само да би систем одбране функционисао, већ и да би имплементација концепта тоталне одбране заиста била могућа. Због тога, фокус овог истраживања лежи на јединицама локалне самоуправе – општинама и градовима Републике Србије, који према системским решењима и постојећем законодавству имају изворне и поверене послове одбране и представљају важну и неопходну карику у функционисању система одбране. Међутим, поставља се важно питање, да ли су јединице локалне самоуправе тренутно у стању да испуне неопходне предуслове за имплементацију концепта тоталне одбране?

Прелиминарни закључак овог истраживања, базиран на прегледу јавно доступних аката и теренском истраживању у девет општина и градова у Републици Србији, јесте да је имплементација концепта тоталне одбране на локалном нивоу тренутно немогућа мисија. Истраживањем је идентификовано четири кључне области у којима је потребан напредак да би јединице локалне самоуправе могле у потпуности да испуне постојеће надлежности али и да адекватно имплементирају

---

* Овај рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта „Претпоставке оптималне имплементације концепта тоталне одбране у Републици Србији” (ИСИ/ДХ/1/26-28), који финансира Министарство одбране Републике Србије, а реализује Институт за стратегијска истраживања Универзитета одбране у Београду.

** E-mail: mihajlo.kopanja@fb.bg.ac.rs; <https://orcid.org/0000-0002-3564-619X>.

додатне надлежности које би им имплементација концепта тоталне одбране донела: 1) људски капитал – у свим јединицама локалне самоуправе је идентификован генерални недостатак кадра да би концепт тоталне одбране практично био имплементиран. Он је видљив на три нивоа: а) броју запослених (неретко се пословима одбране бави само један запослени, који често поред тога има још систематизованих надлежности или надлежности додељених по решењу или овлашћењу), б) стручној спреми запослених, в) нивоу обучености запослених; 2) материјални и финансијски ресурси – ограничена буџетска средства већине јединица локалне самоуправе, као и перцепција релативно ниског ризик од оружаног сукоба, чини да се организационим јединицама који спроводе послове одбране алоцирају мања средства; 3) организационом – не постоји уједначена пракса по питању места послова одбране у организацији јединица локалне самоуправе. Групе, или појединци који се баве пословима одбране налазе се у склопу основних или ужих јединица које се баве од општинских и заједничких послова, до инспекцијског надзора или скупштинских послова (пример изузетка Нови Пазар). 4) нормативно-планском – иако све јединице локалне самоуправе испуњавају своје постојеће надлежности, пре свега кроз постојање развијене нормативно-планске документације, капацитет истинске имплементације нормативно-планских аката је упитна.

Упркос свему, генерални закључак истраживања из перспективе даљих корака у имплементацији концепта тоталне одбране је заправо оптимистичан. Постоји изражена свест у свим јединицама локалне самоуправе о важности и потреби за даљим развојем послова одбране на локалном нивоу, као и тренутном ограниченошћу њихових могућности. Адекватном координацијом између националних и локалних актера је објективно могуће изнаћи модел решења који не би додатно оптеретио већ оптерећене јединице локалне самоуправе и националне институције, а допринео да имплементација концепта тоталне одбране на локалном нивоу постане врло могућа мисија, с обзиром на постојање недвосмислене спремности међу јединицама локалне самоуправе.

Кључне речи: Тотална одбрана, локална самоуправа, систем одбране, Република Србија.

УЛОГА ПОЛИТИЧКИХ НАУКА У КОНЦЕПТУ ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ*

Марија Ђорић**

Институт за политичке студије, Београд

САЖЕТАК

Предмет истраживања је потенцијална улога друштвених наука (и њима својствених институција) у концепту тоталне одбране, са посебним освртом на политикологију. Циљ је идентификовати потенцијалне проблеме у цивилном сегменту тоталне одбране, а потом видети на који начин политичке науке могу допринети развијању идеје тоталне одбране. Ауторка прави паралелу између војног и цивилног приступа концепту тоталне одбране, сматрајући да за разлику од војних институција, цивилне нису довољно упућене у овај концепт, те да сходно томе, треба радити на додатној едукацији становништва. Улога политичких наука у том погледу, подразумевала би неке конкретне задатке, који би инволвирали прављење приручника за становништво у контексту тоталне одбране, идентификацију лажних информација и способност препознавања истих, дисеминацију резултата истраживања путем савремених средстава комуникације, прављење апликације (како би се приближили млађој популацији), као и потенцијалних наставних програма (курикулума) у циљу што веће спремности за тоталну одбрану Републике Србије. Закључак ауторке је да смо се до сада у цивилном сектору ослањали на искуства наших предака, када је реч о овој теми, те да би у што скоријој будућности требало ставити значајан акценат на едукацију и тренинг становништва, како бисмо били спремни за све потенцијалне изазове који кореспондирају са тоталном одбраном.

Кључне речи: тотална одбрана, Република Србија, политичке науке, друштвене науке, цивилни сектор.

---

* Овај рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта „Претпоставке оптималне имплементације концепта тоталне одбране у Републици Србији” (ИСИ/ДХ/1/26-28), који финансира Министарство одбране Републике Србије, а реализује Институт за стратегијска истраживања Универзитета одбране у Београду.

** E-mail: mara.djoric@yahoo.com, <https://orcid.org/0000-0002-9993-1424>.

КОМПЛЕМЕНТАРНОСТ КОНЦЕПТА ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ И КОНЦЕПТА ДРУШТВЕНЕ ОТПОРНОСТИ*

Милош Р. Миленковић**

Универзитет одбране - Институт за стратегијска истраживања

Сажетак

Концепти тоталне одбране и друштвене отпорности представљају комплементарне теоријске и практичне оквире савремених безбедносних политика, засноване на заједничкој логици која подразумева свеобухватни приступ безбедности. Полазећи од претпоставке да савремени изазови и претње безбедности превазилазе капацитете појединачних актера унутар једне државе, оба ова концепта афирмишу њихову интеграцију и синергијско деловање. Наведени концепти подразумевају укључивање не само државних актера, попут војске чија је основна делатност одбрана, већ и друге државне институције, приватни сектор, цивилно друштво и у коначном све грађане. Поред јединствене логике на којој поменути концепти почивају, они деле истет принципе, односно основна начела, чијом се доследном применом стварају услови за успешну реакцију државе и друштва у кризним ситуацијама. Тотална одбрана тежи мобилизацији свих расположивих ресурса друштва у циљу одговора на кризе и претње, док друштвена отпорност наглашава способност система да предвиди, апсорбује, прилагоди се и опорави од различитих облика поремећаја. У том смислу, друштвена отпорност се може посматрати и као предуслов ефикасне имплементације концепта тоталне одбране, будући да јача институционалне и друштвене капацитете неопходне за координисано деловање у кризним ситуацијама. Када је реч о Републици Србији, оба концепта добијају на значају услед сложеног стратегијског окружења и чињеница да се држава определила за војну неутралност, а не за чланство у различитим системима колективне безбедности. Иако Концепт тоталне одбране, за разлику од концепта друштвене отпорности,

---

* Овај рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта „Претпоставке оптималне имплементације концепта тоталне одбране у Републици Србији” (ИСИ/ДХ/1/26-28), који финансира Министарство одбране Републике Србије, а реализује Институт за стратегијска истраживања Универзитета одбране у Београду.

** E-mail: milos.milenkovic@mod.gov.rs; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1155-3797>.

постоји као званично усвојен документ, његова потпуна операционализација и имплементација на терену, и даље представља озбиљан изазов. У циљу јачања безбедносних и одбамбених капацитета и способности државе и друштва, треба радити на подизању безбедносне културе и синхронизованој примени оба ова концепта.

Кључне речи: концепт тоталне одбране, концепт друштвене отпорности, национална безбедност, одбрана Р. Србије, реаговање у кризама.

САВРЕМЕНИ ИЗАЗОВИ САЈБЕР ПРОСТОРА У ОКВИРУ ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ: АНАЛИЗА МЕЂУНАРОДНИХ ПРАКСИ И ПОТЕНЦИЈАЛ ПРИМЕНЕ У СРБИЈИ*

Александар Богићевић**

Универзитет одбране - Институт за стратегијска истраживања

Сажетак

Савремени безбедносни амбијент карактерише брисање јасних граница између ратног и мирнодопског стања, при чему сајбер простор постаје једно од попришта деловања у тзв. „сивој зони“, у којој државни и недржавни актери примењују различите облике асиметричног деловања. Полазећи од концепта тоталне одбране и теоријских увида из области сајбер безбедности, рад анализира улогу сајбер домена у функцији заштите националних интереса, са посебним освртом на постојећи ниво интеграције сајбер домена у одбрамбени систем Републике Србије и могућности његовог даљег унапређења. Истраживање је засновано на компаративној анализи студија случаја држава које примењују концепт тоталне одбране, са циљем идентификације заједничких образаца, институционалних решења и пракси. Фокус истраживања усмерен је на различите организационе моделе који омогућавају укључивање цивилног сектора у систем националне безбедности, укључујући „сајбер милицију“, добровољне резервне саставе и друге облике сарадње између државе и цивилног сектора. Посебна пажња посвећена је анализи правних и институционалних оквира који регулишу њихово деловање, као и механизмима координације између војних, цивилних и приватних актера. У том контексту, рад разматра и моделе заштите критичне инфраструктуре кроз јавно-приватна партнерства, са акцентом на управљање ризицима, размену информација и изградњу отпорности

---

* Овај рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта „Претпоставке оптималне имплементације концепта тоталне одбране у Републици Србији“ (ИСИ/ДХ/1/26-28), који финансира Министарство одбране Републике Србије, а реализује Институт за стратегијска истраживања Универзитета одбране у Београду.

** E-mail: aleksandar.bogicevic@mod.gov.rs, ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-7450-5193>.

система. На основу упоредних увида, рад идентификује кључне предуслове и ограничења за примену анализираних модела у контексту Републике Србије, указујући на потребу за даљим развојем стратешког и законодавног оквира, јачањем институционалних капацитета и унапређењем сарадње са приватним сектором.

Кључне речи: сајбер безбедност, тотална одбрана, Република Србија, критична инфраструктура, сајбер милиција, јавно-приватно партнерство.

САЈБЕР ОТПОРНОСТ КАО СТРАТЕШКА ОБАВЕЗА У КОНЦЕПТУ ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ*

Дејан Вулетих**

Универзитет одбране

– Институт за стратегијска истраживања

Сажетак

Сајбер отпорност добија све значајније место у савременим приступима националној безбедности, нарочито у оквиру концепта тоталне одбране. У условима учесталих и све сложенијих сајбер претњи, безбедност се више не заснива искључиво на спречавању напада, већ на способности система да издржи поремећај, ограничи последице и настави функционисање у отежаним условима. У том смислу, сајбер отпорност се издваја као једна од основних претпоставки стабилности институција, критичне инфраструктуре и друштва у целини. Рад разматра кључне аспекте овог концепта, пре свега кроз питање одржавања рада државних органа у условима сајбер напада, као и кроз механизме опоравка који омогућавају постепено и контролисано враћање система у функцију. Посебна пажња посвећена је техничким и организационим решењима, попут редувантних система, резервних копија и алтернативних канала комуникације, који умањују последице прекида рада. Истовремено се указује на значај унапред припремљених планова деловања, сценарија и редовних вежби, који доприносе бржем и ефикаснијем реаговању у кризним ситуацијама и смањују ниво неизвесности. Посебно место има људски фактор, који у великој мери одређује ниво отпорности система. Кроз континуирано образовање, обуку и развој безбедносне културе, смањује се ризик од грешака и повећава способност адекватног реаговања у сложеним условима. У том контексту, сарадња између државних институција, система одбране и приватног сектора добија посебан значај, јер се отпорност не може

---

* Овај рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта „Претпоставке оптималне имплементације концепта тоталне одбране у Републици Србији” (ИСИ/ДХ/1/26-28), који финансира Министарство одбране Републике Србије, а реализује Институт за стратегијска истраживања Универзитета одбране у Београду.

** E-mail: dejan.vuletic@mod.gov.rs, <https://orcid.org/0000-0001-9496-2259>.

градити изоловано. Сајбер отпорност се тако сагледава као динамичан процес који подразумева стално прилагођавање и унапређење капацитета у складу са променама у безбедносном окружењу.

Кључне речи: сајбер отпорност, тотална одбрана, управљање кризама.

ВЕЛИКА СТРАТЕГИЈА У ОСНОВИ КОНЦЕПТА ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ*

Милинко С. Врачар**

Универзитет одбране

– Институт за стратегијска истраживања

Сажетак

Концепт тоталне одбране представља релативно нов појам у оквиру стратешких и студија безбедности, те, као и већина новоуведених концепата, остаје недовољно теоријски артикулисан, што заправо представља проблемско полазиште овог рада. Иако све присутнији у савременим стратегијским документима и политичко-безбедносној пракси, овај концепт често оперише у оквиру теоријске „магле“, обележен терминолошком неуједначеношћу и концептуалном нејасноћом. Последично, овакво стање производи различита тумачења концепта, што може довести до његове неадекватне примене у пракси. Сходно томе, циљ рада је да допринесе отклањању постојеће теоријске „магле“ и понуди погодан аналитички теоријски оквир за јасније разумевање концепта. Полазећи од наведеног, као релевантно теоријско упориште концепта тоталне одбране намеће се концепт велике стратегије, који подразумева интеграцију, координацију и усмеравање свих расположивих инструмената националне моћи у циљу остварења циљева политике. Управо у том свеобухватном приступу концепта велике стратегије огледа се његова суштинска сродност са концептом тоталне одбране. Стога се основна теза рада заснива на ставу да теорија велике стратегије не представља само један од могућих, већ кључни теоријски оквир за разумевање концепта тоталне одбране. Другим речима, тотална одбрана се може разумети као операционализација велике стратегије у домену одбрамбене функције државе. У погледу метода истраживања, акценат у раду биће на идентификацији и дескрипцији оних елемената стратегијског окружења који, услед своје природе, имплицирају примену велике

---

* Овај рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта „Претпоставке оптималне имплементације концепта тоталне одбране у Републици Србији“ (ИСИ/ДХ/1/26-28), који финансира Министарство одбране Републике Србије, а реализује Институт за стратегијска истраживања Универзитета одбране у Београду.

** E-mail: milinko.vracar@mod.gov.rs, <https://orcid.org/0000-0002-2851-1043>.

стратегије, односно потребу свеобухватног ангажовања државних и друштвених ресурса. У том контексту, рад ће настојати да покаже на који начин се ти елементи рефлектују и конкретизују у оквиру концепта тоталне одбране.

Кључне речи: тотална одбрана, велика стратегија, теоријско полазиште, одбрамбена функција, стратегијско окружење.

ЗНАЧАЈ ПСИХОЛОШКЕ ДИМЕНЗИЈЕ ОТПОРНОСТИ У ОКВИРУ КОНЦЕПТА ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ*

Урош Миљковић**

Универзитет одбране

– Институт за стратегијска истраживања

САЖЕТАК

Концепт тоталне одбране представља стратегијску замисао деловања државе у циљу заштите и остваривања њених одбрамбених интереса, и подразумева интеграцију свих расположивих ресурса и актера друштва у пружању свеобухватног одговора на савремене безбедносне претње. Развој отпорности, посебно њене психолошке димензије, представља важан елемент унапређења одбрамбене способности друштва. У условима савремених сукоба, безбедност се више заснива на способности појединца и колектива да препознају и да адаптивно реагују на различите облике психолошког и пропагандног утицаја. У раду се разматрају кључни теоријски аспекти и идентификују релевантни психолошки концепти који имају улогу протективних фактора и који доприносе развоју психолошких капацитета неопходних за одбрану од наведених утицаја. Такође, указује се на значај и могућност идентификације специфичних предиктора психолошке отпорности који директно доприносе очувању борбеног морала, кохезије војног колектива и способности функционисања у ситуацијама кризе и изложености јаким стресорима. Посебна пажња посвећена је теоријском и практичном питању изградње психолошке одбране од средстава информационог ратовања, психолошких операција, пропагандних и манипулативних порука, али и других садржаја који се пласирају у циљу вршења утицаја на ставове, уверења и понашања припадника војске и цивилног становништва. За успешан развој психолошке отпорности друштва и појединаца неопходна је сарадња између система одбране и цивилног сектора, кроз координисано

---

* Овај рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта „Претпоставке оптималне имплементације концепта тоталне одбране у Републици Србији” (ИСИ/ДХ/1/26-28), који финансира Министарство одбране Републике Србије, а реализује Институт за стратегијска истраживања Универзитета одбране у Београду.

** E-mail: uros.miljkovic@mod.gov.rs, ORCID <https://orcid.org/0009-0006-9374-8641>

деловање друштвених институција, образовног система и медијског простора. На тај начин би се психолошка отпорност могла развијати паралелно кроз све сегменте друштва, чиме би се правовремено спречило стварање ранљивих тачака унутар укупног система одбране.

Кључне речи: концепт тоталне одбране, друштвена отпорност, психолошка отпорност, информационо ратовање, пропаганда, психолошке операције, цивилно-војна сарадња.

ИСТОРИЈСКИ КОНТЕКСТ РАЗВОЈА КОНЦЕПТА ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ У ЈУГОСЛАВИЈИ*

Татјана Милошевић**

Универзитет одбране

– Институт за стратегијска истраживања

САЖЕТАК

Југословенски концепт тоталне, односно општенародне одбране и друштвене самозаштите, формирао се у специфичном историјском и геополитичком контексту који је био одређен наслеђем Другог светског рата, динамиком Хладног рата и развојем социјалистичког уређења. Током шездесетих година XX века систем одбране постепено је трансформисан из претежно војног у свеобухватни друштвени модел, у којем поред Југословенске народне армије значајну улогу добија широка друштвена мобилизација. Убрзање артикулације концепта подстакли су догађаји 1968. године, укључујући политичку кризу у Чехословачкој и интервенцију Варшавског пакта, који су појачали перцепцију спољне претње и нагласили потребу интегрисаног одбрамбеног механизма. Нормативно утемељење концепта уређено је Законом о народној одбрани из 1969. године, док је Устав из 1974. институционализовао систем општенародне одбране и друштвене самозаштите, пружајући јасну правну и организациону основу за његово функционисање. Систем је почивао на три међусобно зависне кључне компоненте — Југословенској народној армији, Територијалној одбрани и цивилној заштити, чија координација је била од пресудног значаја за остваривање концепта свеобухватне одбране. Концепт је карактерисала противречна природа. Са једне стране, истицао се високим степеном друштвене мобилизације, широком укљученошћу становништва и способношћу асиметричног одговора на потенцијалне претње, док је са друге био изложен институционалној сложености, зависности од идеолошке кохезије и структурним напетостима између

---

* Овај рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта „Претпоставке оптималне имплементације концепта тоталне одбране у Републици Србији” (ИСИ/ДХ/1/26-28), који финансира Министарство одбране Републике Србије, а реализује Институт за стратегијска истраживања Универзитета одбране у Београду.

** E-mail: tatjana.milosevic@mod.gov.rs; <https://orcid.org/0009-0002-6125-4998>.

централизованог и децентрализованог модела управљања, што је утицало на његову функционалност и дугорочну одрживост. Проучавање домета, ограничења и потенцијалне релевантности концепта у контексту савремених одбрамбених стратегија омогућава критичко преиспитивање његове применљивости и значаја у модерним безбедносним условима. Овакво преиспитивање осветљава историјску вредност концепта и пружа основу за процену његових потенцијалних импликација у развоју интегрисаних одбрамбених система XXI века, уз уважавање промењених међународних околности и специфичности савремених безбедносних ризика.

Кључне речи: концепт, тотална одбрана, војска, цивилна заштита, територијална одбрана, општенародна одбрана и друштвена самозаштита.

ГЕРИЛСКО РАТОВАЊЕ КАО ДЕО СРПСКЕ ВОЈНЕ ДОКТРИНЕ 1848-1918. ГОДИНЕ*

Далибор Денда**

Универзитет одбране

– Институт за стратегијска истраживања

САЖЕТАК

У раду се прати развој доктринарних погледа на герилско ратовање у Србији које представља традиционални облик вођења оружане борбе на територији Балканског полуострва. Доктрина по овом питању почиње да се формулише од средине 19. века кроз превод рада насталог на основу искустава шпанске гериле у борби против Наполеона и пољског устанка против Руса из 1831. Тај први приручник под називом „Правила о четничкој војни“ превео је Матија Бан 1848 године. Следећи рад на ту тему појавио се 1868. године да би трећи по реду светлост дана угледао 1903. године у освит покретања четничке акције у Старој Србији и Македонији. Герилско ратовање постаје део званичних доктринарних докумената српске војске са усвајањем нове *Ратне службе* 1911. године и налази примену у операцијама које српака војска води од 1912 до 1918. године. Упут за извођење четничких акција у рату против Аустроугарске из 1914. године предвидео је да четнички одреди „у случају паше офанзиве: пређу у непријатељску територију, и послуже као језгро за дизање устанка у пределима где Срби живе“. Аутор на основу историографске литературе сагледава успехе и неуспехе спроведених герилских акција у том периоду, као и њихове последице по локално становништво, те импликације на каснији доктринарни развој тог питања у војсци Краљевине СХС/Југославије. Искуства српске војске у коришћењу герилског ратовања разматрају се и у вези са оптималном имплементацијом концепта тоталне одбране у савременој Републици Србији.

Кључне речи: герила, доктрина, Србија, војска, тотална одбрана.

---

* Овај рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта „Претпоставке оптималне имплементације концепта тоталне одбране у Републици Србији“ (ИСИ/ДХ/1/26-28), који финансира Министарство одбране Републике Србије, а реализује Институт за стратегијска истраживања Универзитета одбране у Београду.

** E-mail: dalibor.denda@mod.gov.rs; ORCID ID: 0009-0006-0060-4201.

КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЈА (ТОТАЛНЕ) ОДБРАНЕ КАО ОСНОВ СТРАТЕГИЈСКО-ДОКТРИНАРНОГ УРЕЂЕЊА СИСТЕМА ОДБРАНЕ*

Срђан Благојевић**

Универзитет одбране

– Институт за стратегијска истраживања

САЖЕТАК

Концептуализација одбране и безбедности представља сложени процес усклађивања политике и система одбране и безбедности. Исход овог сложеног процеса представља концепт безбедности и одбране чија је примарна функција да да основ за доношење ваљаних стратегија, доктрина и планова чијом се операционализацијом и реализацијом стварају предуслови за остваривање свих осталих примарних политичких функција.

Концептуализацији одбране и безбедности као сложеном процесу претходи опсежно проучавање и промишљање о вредностима једног друштва, политичким интересима и циљевима, битним одликама одбране и безбедности као примарним државним и политичким функцијама (националној, регионалној и међународној безбедности), разрада идеје и њено претакање у конкретну замисао на основу провереног знања и искуства.

Без обзира на овако значајну практичну улогу коју процес концептуализације остварује у свеукупној друштвеној координацији, у теорији наилазимо на значајан проблем појмовног одређења концепта, а самим тим и концепата безбедности и одбране у које спада и Концепт тоталне одбране, који у пракси проузрокују проблеме хијерархијског устројства стратегијских докуменатаната. Рад је посвећен доказивању везе ваљаног појмовног одређења концепта (тоталне) одбране и

---

* Овај рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта „Претпоставке оптималне имплементације концепта тоталне одбране у Републици Србији” (ИСИ/ДХ/1/26-28), који финансира Министарство одбране Републике Србије, а реализује Институт за стратегијска истраживања Универзитета одбране у Београду.

** E-mail: srdjan.blagojevic@mod.gov.rs; <https://orcid.org/0000-0002-3229-4125X>.

адекватног хијерархијског устројства стратегијских докумената којима се усмерава развој система одбране и безбедности.

Кључне речи: концепт, концептуализација, Концепт тоталне одбране, развој система одбране и безбедности, стратегијска документа.

МОГУЋНОСТИ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ ИСКУСТАВА ЕВРОПСКИХ ДРЖАВА НА РАЗВОЈ СИСТЕМА ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ*

Анђелија Ђукић**

Универзитет одбране

– Институт за стратегијска истраживања

САЖЕТАК

Концепт тоталне (свеобухватне) одбране подразумева ангажовање свих расположивих ресурса друштва, укључујући људске, материјалне и организационе ресурсе у планирању, организовању, припремању и извођењу одбране. Свеобухватна одбрана, према савременим концептима, поред војне, организацијски треба да обухвати и цивилну, економску, сајбер и психолошку одбрану. Као свеобухватан приступ одбрани, базира се на сазнању да се у савременом безбедносном окружењу одбрана државе не може свести искључиво на војну компоненту, већ се мора разумети као сложен и функционално повезан систем различитих државних и друштвених капацитета. Полазећи од тога, у раду се разматрају могућности имплементације искустава европских држава у концепт и организацију система одбране Републике Србије, која је опредељена да на основу овог концепта организује своју одбрану у условима самопрокламоване војне неутралности и неприступања војним савезима. Посебна пажња усмерена је на искуства Финске, Швајцарске и Шведске, као држава које, иако полазе од различитих историјских, политичких и безбедносних околности, неутралне су или чланице НАТО, развијају моделе одбране засноване на високом степену друштвене отпорности, јасној институционалној координацији, развијеним активним и резервним оружаним снагама, способности брзе мобилизације људства, цивилној одбрани и све већем значају економије, сајбер и информационе безбедности. Циљ рада представља анализа предности

---

* Овај рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта „Претпоставке оптималне имплементације концепта тоталне одбране у Републици Србији” (ИСИ/ДХ/1/26-28), који финансира Министарство одбране Републике Србије, а реализује Институт за стратегијска истраживања Универзитета одбране у Београду.

** E-mail: andjelija.djukic@mod.gov.rs; <https://orcid.org/0000-0002-6052-846X>.

ових система и сагледавање елемената који могу бити применљиви у концепту одбране Републике Србије. Указује се да су за даљи развој система одбране Републике Србије посебно значајни јачање функционалне везе између војне и цивилне компоненте, унапређење система кадровске попуње и мобилизације, веће укључивање локалне самоуправе и привреде, као и развој сајбер и друштвене отпорности. Налази указују да одржив и ефикасан систем одбране данас подразумева много више од војне снаге, јер укључује способност државе и друштва да делују као јединствен и усклађен систем у функцији одвраћања и одбране од оружане агресије.

Кључне речи: концепт тоталне одбране, систем одбране, цивилна одбрана, сајбер безбедност, друштвена отпорност, мобилизација.

КОГНИТИВНА БЕЗБЕДНОСТ У КОНЦЕПТУ ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ*

Душан Пророковић**

Институт за међународну политику и привреду

САЖЕТАК

У документу из 2023. године припремљеном у одељењу за науку и технологију НАТО (NATO Science and Technology Organization) наводи се како су извршене процене примене научних и технолошких достигнућа неопходних за очување „когнитивне супериорности“ над противницима. Оваква надмоћ или предност нужна је зарад повећавања оперативне спремности приликом вођења „когнитивних ратова“ за које се користи акроним CogWars. Савремени ратови водиће се на когнитивном нивоу, покушајима промене свести и логике појединаца и народа. Због овога се отвара и питање когнитивне безбедности, како би се спречили нежељени исходи, како на индивидуалном, тако и на колективном плану. У контексту деловања државних институција когнитивна безбедност представља способност врховне власти и организованих друштвених група да спрече манипулације које могу код широких народних маса произвести промене схватања и разумевања разлога постојања државе и њене улоге. Државе које не буду могле да осигурају когнитивну безбедност губиће когнитивне ратове. Из тог разлога нужно је спречавати ширење дезинформација, заштити грађане и политички систем од разорног дејства психолошко-пропагандних операција, али и утврђивати сопствени идентитет који ће се темељити на објашњавању сврхе постојања државе и њених институција. Без развоја когнитивне безбедности није могуће очувати социјалну кохезију, што онемогућава артикулисање концепта тоталне одбране.

Кључне речи: когнитивна безбедност, тотална одбрана, психолошко-пропагандне операције, идентитет, манипулације.

---

* Овај рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта „Претпоставке оптималне имплементације концепта тоталне одбране у Републици Србији“ (ИСИ/ДХ/1/26-28), који финансира Министарство одбране Републике Србије, а реализује Институт за стратегијска истраживања Универзитета одбране у Београду.

** E-mail: dusan@diplomacy.bg.ac.rs; <https://orcid.org/0000-0003-3064-2111>.

КОНЦЕПТ СТРАТЕШКИХ КОМУНИКАЦИЈА КАО НУЖАН УСЛОВ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ КОНЦЕПТА ТОТАЛНЕ ОДБРАНЕ У СРБИЈИ*

Вељко Благојевић**

Институт за међународну политику и привреду

САЖЕТАК

Угрожавање националне безбедности Републике Србије, као и других држава, потиче од различитих актера глобалног и регионалног окружења, а разноврсност облика испољавања савремених претњи и циљева њиховог деловања се може описати као безобална, према речима академика Часлава Оцића. У таквим условима савременог стратешког окружења неопходно је ангажовање читавог друштва (Whole-Society Approach), који се практикује у тзв. зрелим друштвима широм света. Дакле, свеобухватност у супротстављању претњама нужно подразумева симбиозу ангажовања читавог државног апарата, али и свих друштвених чинилаца, према професионалним, територијалним и разним другим својствима која су од значаја за отпорност у миру и ванредним ситуацијама, али и отпор у евентуалном рату. Основна хипотеза рада је да се ефектна имплементација концепта тоталне одбране не може остварити у пракси без примене начела савремених стратешких комуникација, која обезбеђују синергију деловања према стратешком окружењу, уз истовремену изградњу високог степена кохезије на националном плану. Применом концепта стратешких комуникација се, дакле, успоставља циљно-рационална условљеност позиционирања друштва према безбедносним претњама, јача веродостојност система тоталне одбране и легитимност читавог система безбедности. Надаље, концепт стратешких комуникација ствара повољније услове за интегрисано деловање свих инструмената националне моћи, од дипломатије, преко система безбедности, до

---

* Овај рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта „Претпоставке оптималне имплементације концепта тоталне одбране у Републици Србији” (ИСИ/ДХ/1/26-28), који финансира Министарство одбране Републике Србије, а реализује Институт за стратегијска истраживања Универзитета одбране у Београду.

** E-mail: veljko@diplomacy.bg.ac.rs; <https://orcid.org/0000-0001-6981-0560>.

културе, као и поузданију и рационалнију приоритетизацију у остваривању националних интереса. Нема никакве сумње да је безбедносна проблематика увек у приоритету стратешких интереса, али је кључно на који начин и која се средства користе за остваривање вишег нивоа националне безбедности. У ту сврху је за војно неутралне државе, попут Републике Србије, посебно значајно да одржава поуздан систем тоталне одбране, као стуб државног суверенитета, при чему је од кључног значаја да се системски, свесно и рационално ангажује читаво друштво, што је тешко замисливо без ефективе имплементације концепта стратешких комуникација.

Кључне речи: тотална одбрана, стратешке комуникације, стратешко окружење, легитимност.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

351.86(497.11)"20"(048)(0.034.2)

327(497)"20"(048)(0.034.2)

327::911.3(497)"20"(048)(0.034.2)

НАУЧНИ скуп Претпоставке оптималне имплементације концепта
тоталне одбране у Републици Србији (2026 ; Београд)

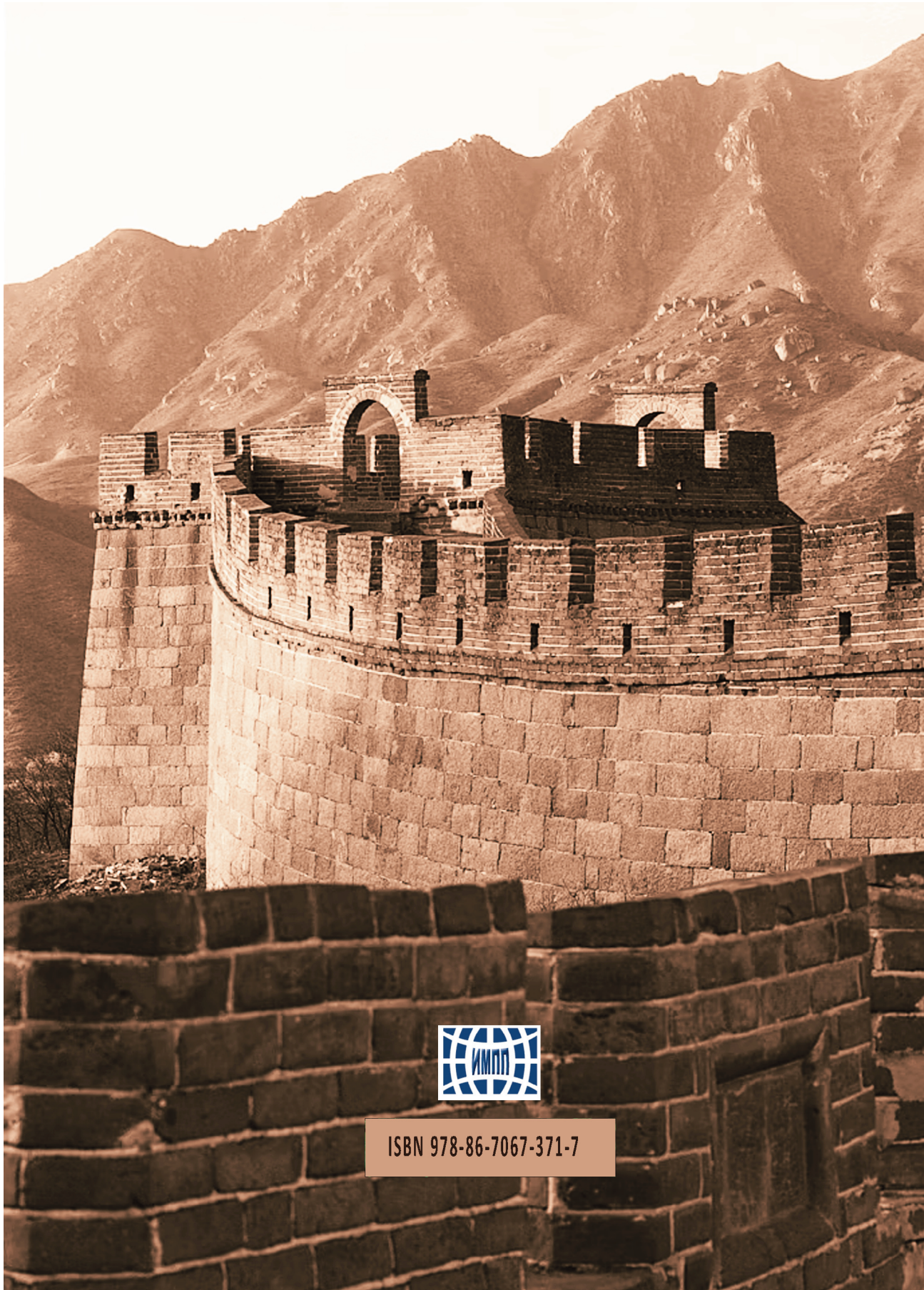
Зборник саопштења у изводу [Електронски извор] / Претпоставке
оптималне имплементације концепта тоталне одбране у Републици
Србији, Београд, 19. март 2026. = приредили Вељко Благојевић,
Драган Станар. - Београд : Институт за међународну политику и
привреду : Институт за стратегијска истраживања, 2026 (Београд :
Институт за међународну политику и привреду). - 1 електронски
оптички диск (CD-ROM) : текст ; 12 cm

Системски захтеви: нису наведени. - Насл. са насловног екрана. -
Тираж 50. - Напомене и библиографске референце уз текст.

ISBN 978-86-7067-371-7 (ИМПП)

а) Безбедносни систем -- Србија -- 21в -- Апстракти б) Безбедност
(политика) -- Србија -- 21в -- Апстракти в) Међународни односи --
Србија -- 21в -- Апстракти г) Геополитика -- Србија -- 21 в --
Апстракти

COBISS.SR-ID 192158729

ISBN 978-86-7067-371-7